

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Голова випускової комісії
проф. Семчук С. І.

_____ 2020 р.
« ____ » _____

ПРОГРАМА
ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ
ЗІ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ «ПСИХОЛОГІЯ»

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта,
освітня програма: Дошкільна освіта. Психологія

ОС «магістр»

Умань-2020

Пояснювальна записка

Основною метою випускного екзамену зі спеціалізації «Психологія» є перевірка залишкових знань та вмінь студентів.

Випускник повинен володіти такими компетентностями:

- генерувати нові ідеї. Бути готовим проявляти ініціативу і приймати доцільні та відповідальні рішення в проблемних ситуаціях; діяти в нестандартних ситуаціях і нести соціальну й етичну відповідальність за прийняті рішення;

- здатність до взаємодії з батьківською спільнотою, налагодження соціально-психологічного патронажу, психологічних знань серед широких верств населення;

- надавати допомогу вихователям щодо вибору методик діагностування досягнень у розвитку дітей з різних розділів програм навчання та виховання. Аналізувати та оцінювати отримані результати, інтерпретувати та розробляти індивідуальні корекційно-розвивальні програми для дітей у нормі та з відхиленнями в психофізичному розвитку;

- розробляти шляхи формування сприятливого соціально-психологічного клімату в педагогічному колективі, управляти конфліктною ситуацією, застосовувати структурні і міжособистісні методи подолання і попередження конфліктів;

- здійснювати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел. Володіти практичними способами пошуку наукової і професійної інформації з використанням сучасних комп'ютерних засобів, хмарних технологій, баз даних і знань;

- організовувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з використанням сучасних, науково обґрунтованих, традиційних та інноваційних засобів, методів, прийомів, технологій. Створювати максимально сприятливі умови для розвитку, навчання і виховання дітей;

- професійно самовдосконалюватися: професійна самоосвіта, особистісне зростання, проектування подальших особистих освітньо-професійних траєкторій.

Випускник повинен **знати**:

- основні державні документи з організації психологічної служби в системі освіти України (Положення про психологічний кабінет, Етичний кодекс практичного психолога, Положення про психологічну службу в системі освіти України), правові та нормативні акти з питань розвитку, навчання і виховання дітей раннього та дошкільного віку;

- понятійний апарат та актуальні проблеми психології;

- тенденції, закономірності розвитку психології та специфіку, пріоритети сучасної вітчизняної психологічної думки;

- методи психологічної діагностики розвитку, навчання та виховання дошкільників;

- психологічні відмінності у формально-динамічних, предметно-змістових та духовно-світоглядних властивостях між людьми та співвідносити їх з відповідними концепціями та класифікаціями;

- особливості консультативної, психокорекційної та педагогічної роботи з особами різних психологічних типів;
- зміст та особливості гендеру як соціально- психологічного явища;
- основні напрямки дослідження гендерних відмінностей;
- сутність гендерного виховання у закладах освіти та особливості родинного гендерного виховання;
- концепції та перспективи дослідження гендерної ідентичності;
- особистісні передумови та схильності особистості до ескалації конфліктів;
- засоби регуляції та профілактики конфліктів;
- конфліктогенів спілкування та їх роль у виникненні та прогнозуванні конфліктогенності особистості;
- психотехнології вирішення конфліктів;
- специфіку, історію становлення та методи диференціальної психології як окремої галузі психологічного знання; теоретичні основи аналізу індивідуально-психологічних відмінностей між людьми;
- сучасні уявлення про джерела індивідуальних відмінностей (впливу факторів спадковості та середовища в їх формуванні).

Випускник повинен вміти:

- планувати, організовувати та результативно здійснювати освітньо-виховну роботу з дітьми з урахуванням сучасних психологічних досліджень;
- застосовувати знання з психології в процесі організації предметно-практичної та предметно-художньої діяльності вихованців, розвитку мови і мовлення, елементарних математичних уявлень тощо;
- здійснювати психологічну діагностику знань та умінь дітей з різних розділів програми розвитку, навчання і виховання в закладах освіти;
- забезпечувати своєчасне і систематичне вивчення психофізичного, соціального розвитку дітей, мотивів їх поведінки і діяльності з урахуванням вікових інтелектуальних, фізичних, статевих та інших індивідуальних особливостей дітей;
- узагальнювати та впроваджувати кращий психологічний досвід у власній роботі з дітьми;
- підвищувати професійний рівень, психологічну компетентність;
- здійснювати психолого-корекційний вплив на дітей, які мають певні відставання в розвитку чи знаходяться в кризовому стані та конфліктних ситуаціях;
- сприяти взаємодії закладу освіти та сім'ї у вирішенні завдань всебічного розвитку особистості.
- використовувати гендерний аналіз в психологічних дослідженнях;
- здійснювати аналіз гендерних проблем на основі різних теоретичних та методичних підходів;
- враховувати соціальні аспекти гендерної диференціації в практичній діяльності психолога;

- ефективно використовувати гендерний підхід у консультативній, психопрофілактичній та психокорекційній роботі.
- проводити психологічний аналіз та класифікувати конфлікт;
- визначати та здійснювати психологічні заходи щодо психодіагностики та прогнозування конфліктів у групах, колективах та організаціях;
- прогнозувати конфліктний «потенціал» особистості в умовах ескалації конфліктів;
- розпізнавати об'єктивні та суб'єктивні причини конфліктів, необхідні та достатні умови виникнення конфлікту; розрізняти конфліктну ситуацію та конфлікт; орієнтуватись в динаміці конфлікту;
- прогнозувати наслідки конфліктів;
- здійснювати порівняльний аналіз диференціально-психологічних концепцій, теорій, дослідницьких підходів;
- визначати індивідуально-психологічні особливості особистості, їх походження, здійснювати диференційно-психологічний аналіз поведінки індивіда;
- інтегрувати різноманітні дані про індивідуально-психологічні властивості досліджуваної людини в єдине цілісне уявлення про її індивідуальність, скласти психологічну характеристику особистості;
- аналізувати власну психологічну індивідуальність та її прояви;
- застосовувати знання про індивідуально-психологічні відмінності у практиці психологічної роботи: у профдборі, в управлінні, у роботі психолога-діагноста, у педагогіці, психологічному консультуванні, психокорекції, коучингу та інших сферах діяльності психолога.
- здійснювати психологічний супровід в закладах освіти як умови реалізації освітньо-виховних завдань навчання і виховання особистості на різних етапах розвитку.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ
знань і вмінь студентів

Сума балів за тестові завдання	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для випускного екзамену	Характеристика відповідей студента
90-100	A	відмінно	Обсяг правильно розв'язаних завдань становить 90-100 %. Студент володіє уміннями і навичками розв'язування складних, нестандартних тестових завдань як обов'язкового так і підвищеного рівнів, демонструє розуміння змісту навчального матеріалу, Розв'язувані завдання правильні, обґрунтовані і раціональні.
82-89	B	дуже добре	Обсяг правильно розв'язаних завдань становить понад 82-89 %. У розв'язаних тестових завданнях зустрічаються окремі неточності і незначні помилки, які суттєво не впливають на правильність відповіді.
75-81	C	добре	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 75-81 %. Студент добре володіє уміннями і навичками розв'язування нескладних тестових завдань, демонструє розуміння змісту навчального матеріалу, знає властивості понять і вміє обґрунтовувати їх істинність, вміє логічно мислити, робити правильні умовиводи і судження.
69-77	D	достатньо	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 69-74 %. Студент задовільно володіє уміннями і навичками розв'язування нескладних тестових завдань. У відповідях на запитання тесту допускаються несуттєві недоліки та помилки.

60-68	E	задовільно	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 60-68 %. Відповіді на питання тесту носять фрагментарний характер, свідчать, що студент відтворює знання поверхово, на рівні запам'ятовування, не вміє застосовувати їх в змінених умовах, міркує шаблонно.
35-59	FX	незадовільно	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить 35-59 %. У студента відсутні просторова уява, знання, вміння і навички для розв'язування поставлених завдань.
0-34	F	незадовільно	Обсяг розв'язаних тестових завдань становить менше 34 %. Студент не усвідомлює змісту запитань тесту, його відповідь не має безпосереднього відношення до поставленого питання або відсутня зовсім, не вміє міркувати.

СТРУКТУРА ОЦІНКИ

Тестові запитання від 1 до 100 мають чотири варіанти відповіді, серед яких лише одна правильна. Необхідно вибрати правильний варіант відповіді (а, б, в, г) та позначити її в бланку відповіді біля номера завдання.

Загальна оцінка за тестові запитання оцінюється за шкалою від 0 до 100 балів, де кожна правильна відповідь становить 1 бал. Загальний бал оцінювання рівня знань студента вираховується згідно кількості правильних відповідей.

ЗМІСТ ВИПУСКНОГО ЕКЗАМЕНУ

ПСИХОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ

Тема 1. Психологія управління як галузь психологічної науки

Поняття управління. Предмет, об'єкт і завдання психології управління. Структура, функції та основні категорії психології управління. Методи психології управління: психологічні методи вивчення особистості в системі управління; соціально-психологічні методи вивчення організації; методи спрямовані на розв'язання управлінських завдань і прийняття управлінських рішень. Методологічні засади психології управління.

Тема 2. Історія і сучасний стан розвитку психології управління

Основні джерела та передумови виникнення психології управління як самостійної галузі знання. Зародження і розвиток ідей психології управління в філософії та соціології. Зародження і розвиток психології праці і психології управління в 20-30-ті роки ХХ сторіччя. Стагнація психології управління (30 -50 рр.). Відродження психології управління в 50-90-х роках ХХ сторіччя. Розвиток сучасної вітчизняної психології управління на основі нової соціально – економічної парадигми. Перспективи розвитку психології управління.

Тема 3. Особистість у психології управління

Індивід, індивідуальність, особистість в управлінні. Теорії особистості та їх використання в управлінській практиці. Психоаналіз, поведінкова школа, гуманістична психологія. «Я-концепція» особистості. Індивідуально-психологічні властивості особистості та їх урахування в системі управління. Типи темпераменту. Типологія характерів. Психологічні типи неідеальних працівників. Здібності. Емоції. Вольові якості. Соціальні установки. Особливості поведінки особистості у групі. Статус. Позиція. Роль. Групові норми. Групова згуртованість. Міжособистісна сумісність. Активність особистості. Самоактуалізація. Творчість як чинник активності особистості.

Тема 4. Психологія особистості керівника

Керівник (лідер) як об'єкт психологічного дослідження. Управлінські ролі керівника. Мотиваційна сфера особистості керівника. Психологічні особливості стилів керівництва. Психологічні типи керівників. Труднощі та обмеження у роботі керівників. Якості і риси керівника. Проблема статі в управлінні.

Тема 5. Управління людськими ресурсами як психологічна проблема

Актуальність психологічних аспектів управління кадрами та цілі, завдання психології управління людськими ресурсами. Психологічні особливості добору кадрів. Проектування освіти і навчання. Психологічне консультування персоналу організації. Психологічна служба в організації.

Тема 6. Психологія конфліктів управління

Сутність і види конфліктів в організації. Основні джерела і причини виникнення конфліктів в управлінні. Форми й типи поведінки людини в конфліктній ситуації. Принципи і методи подолання конфліктів в організації. Формування соціально-психологічного клімату в організації.

Тема 7. Психологічні складові іміджу організації та персоналу

Сутність і елементи іміджу. Ефективне управління іміджем. Public relations як засіб управління іміджем.

ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Тема 1. Теоретичні засади управління в галузі дошкільної освіти

Педагогічний менеджмент як сфера управлінської діяльності. Сутність базових категорій педагогічного менеджменту. Чинники, що зумовлюють необхідність управління в галузі освіти. Управлінські функції. Підходи до управління освітою. Закони, закономірності, принципи та методи управління освітою. Програмно-цільовий підхід в управлінні діяльністю ЗДО. Рівні управління дошкільною освітою. Нормативно-правові засади системи освіти дошкільників. Управління адміністративно-господарською, освітньою, методичною, інноваційною видами діяльності в ЗДО. Управління різними типами закладів дошкільної освіти.

Тема 2. Організаційна функція управлінської діяльності в галузі дошкільної освіти

Роль організаційної функції в забезпеченні успішної діяльності закладу. Створення матеріально-технічних, санітарно-гігієнічних, соціально-педагогічних умов для функціонування та розвитку дошкільного закладу. Законодавчі, нормативно-правові, інструктивно-методичні документи як умова реалізації організаційної функції. Створення розвивального предметно-ігрового середовища у дошкільному навчальному закладі. Програмно-методичне забезпечення освітнього процесу закладу дошкільної освіти. Управління та організація дошкільної освіти в Україні

Тема 3. Аналіз та планування як управлінські функції у сфері освіти дітей дошкільного віку

Актуальність педагогічного аналізу, його мета, завдання, специфічні риси, ознаки. Умови успішного проведення педагогічного аналізу. Аналіз освітнього процесу закладу дошкільної освіти. Значення планування для забезпечення ефективної діяльності ЗДО. Розробка річного плану діяльності дошкільного закладу. Складання календарних планів роботи в різних вікових групах. Творчий підхід до вибору форм планування. Завдання і принципи організації дошкільної освіти в Україні.

Тема 4. Управлінська функція керування діяльністю закладу дошкільної освіти

Значення керівництва для забезпечення успішної діяльності дошкільного закладу. Формування й розвиток педагогічного колективу. Забезпечення позитивного, емоційно-комфортного соціально-психологічного клімату в дошкільному закладі. Прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Попередження та швидке, гнучке розв'язання конфліктних ситуацій. Формування та підвищення юридичної компетентності працівників закладу дошкільної освіти. Мотивація ефективної професійної діяльності співробітників.

Тема 5. Контроль як функція управління діяльністю закладу дошкільної освіти

Значення контролю для забезпечення ефективної діяльності ЗДО. Види контролю, його принципи, цілі. Модель процесу контролювання в дошкільному навчальному закладі. Вимоги до контролю. Сутність та особливості контролю різних видів діяльності ЗДО (адміністративно-господарської, освітньої, методичної, інноваційної тощо). Здійснення контролю за дотриманням стандартних вимог щодо якості дошкільної освіти. Проведення атестації як форми контролю діяльності дошкільного закладу.

Тема 6. Управління адміністративно-господарською діяльністю закладу дошкільної освіти

Планово-фінансова діяльність закладу дошкільної освіти. Створення й удосконалення матеріально-технічної бази, санітарно-гігієнічних умов у ЗДО. Організація харчування дошкільників. Проведення літніх оздоровчих заходів. Підготовка ЗДО до нового навчального року та зимового періоду. Відкриття нових дошкільних закладів. Діловодство в закладі дошкільної освіти.

Тема 7. Управління інноваційною діяльністю в умовах закладу дошкільної освіти

Інноваційний менеджмент як умова ефективності інноваційної діяльності в системі дошкільної освіти. Нормативні документи щодо організації інноваційної діяльності в закладі дошкільної освіти. Проектно-діяльнісний підхід до інноваційної діяльності в закладі дошкільної освіти. Форми та методи управління

інноваційною діяльністю в закладі дошкільної освіти. Готовність членів освітньої організації до впровадження нововведення. Бар'єри творчості, фрустрація, подолання антиінноваційних бар'єрів.

Тема 8. Управління методичною робота в закладі дошкільної освіти

Методична робота як специфічний вид діяльності з професійного розвитку спеціалістів у галузі дошкільної освіти. Цілі, завдання, зміст, напрями, особливості діяльності методичної служби всіх рівнів системи дошкільної освіти. Основні документи про організацію методичної роботи з педагогічними кадрами в системі освіти дошкільників. Система інформаційного забезпечення методичної роботи в системі освіти дітей дошкільного віку. Організація методичної служби в закладі дошкільної освіти. Методичний кабінет дошкільного закладу – центр підвищення кваліфікації педагогів. Організація вивчення, узагальнення, поширення та впровадження перспективного педагогічного досвіду.

Тема 9. Підприємницька діяльність та маркетингова стратегія в галузі дошкільної освіти

Місце підприємництва й підприємця-бізнесмена в суспільстві. Державна підтримка підприємництва в Україні. Характерні особливості підприємницької діяльності. Сутність підприємницької діяльності у сфері дошкільної освіти. Чинники, які стримують розвиток підприємницької діяльності в галузі дошкільної освіти. Маркетинг у галузі дошкільної освіти та його призначення. Ефективність маркетингу в галузі дошкільної освіти.

Тема 10. Управління розвитком закладу дошкільної освіти як відкритою системою в умовах сучасного вітчизняного суспільства

Теоретико-методологічні засади управління взаємодією педагогів та батьків вихованців закладу дошкільної освіти. Перешкоди на шляху співробітництва закладу дошкільної освіти й батьків вихованців. Теоретико-методологічні засади взаємодії педагогів закладу дошкільної освіти та початкової школи. Забезпечення неперервності дошкільної та початкової освіти на засадах створення спільних навчально-виховних комплексів.

ПСИХОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ

Тема 1-2. Конфлікт: загальна характеристика та історія виникнення. Функції та сигнали конфліктів. Теоретичні засади конфліктології

Предмет та методи психології конфлікту. Визначення конфлікту та його психологічний зміст. Функції конфліктів. Позитивна та негативна сторона конфліктів.

Тема 3-4. Причини та особистісні передумови виникнення конфліктів. Структура конфліктів

Фактори виникнення та ескалації конфліктів. Основні фази та етапи виникнення і розвитку конфліктів (структура конфлікту). Ескалація конфлікту та її особливості. Фази завершення та усвідомлення конфліктів.

Тема 5-6. Типологія та динаміка конфліктів. Конфліктність особистості

Класифікації конфліктів. Внутрішні конфлікти. Міжособистісні та групові конфлікти. Поняття «конфліктність» та його визначення. Передумови виникнення та розвитку. Конфліктна особистість та конфліктні типи поведінки.

Тема 7-8. Прогнозування та попередження конфліктів. Психологічна просвіта

Психологічні умови та прийоми попередження конфліктів. Конфліктогени спілкування, їх види та особливості. Культура спілкування й поведінки як психологічний чинник психопрофілактики конфліктів.

Тема 9. Вирішення конфлікту: методи, стратегії, тактики

Форми завершення конфліктів. Особливості візуалізації як психотехнології вирішення конфліктів. Медіація як сучасна психотехнологія вирішення конфліктів. Психологія переговорного процесу вирішення (розв'язання) конфліктів. Технологія прогнозування, запобігання та профілактики конфліктів.

Тема 10. Мистецтво як засіб психологічного захисту особистості в конфлікті

Арт-терапія як метод психологічної корекції емоційно-особистісних проблем учасників конфлікту. Конфлікт як мистецтвознавчий феномен. Музикотерапія як метод психокорекції емоційних станів особистості у конфлікті. Бібліотерапія як психотерапевтичний метод подолання конфліктів. Вигадування історій як метод переструктурування конфліктної ситуації. Казкотерапія як метод психологічного захисту та пошуку шляхів подолання конфлікту. Танцювальна терапія як метод психологічного захисту особистості в конфлікті. Проективний малюнок як метод психологічної діагностики та формування конфліктологічної компетентності учасників конфлікту. Психодрама як метод самопізнання й психологічної корекції негативних емоційних проявів у конфлікті. Лялькотерапія як метод психокорекції особистості в конфлікті.

ГЕНДЕРНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Основні засади гендерної психології

Гендерна психологія як наука. Структура гендерного знання. Предмет і завдання гендерної психології. Методи дослідження в гендерній психології

Тема 2. Гендер у психологічному вимірі

Гендер як соціальна категорія. Відмінності та співвідношення понять «стать» і «гендер». Психологічна стать особистості. Основні теорії гендеру.

Тема 3. Особливості гендерного виховання у сім'ї та навчальних закладах

Родина – перший соціальний інститут у здійсненні гендерного виховання. Організація гендерного виховання у навчальних закладах. Дослідження причин гендерного насильства.

Тема 4. Дошкільний та молодший шкільний вік – відзнаки гендерного виховання

Шляхи та принципи здійснення гендерного виховання. Дошкільний вік – першооснова суспільного гендерного виховання. Молодший шкільний вік – становлення гендерної компетентності.

Тема 5. Підлітковий та юнацький вік. Сучасні моделі гендерного виховання

Гендерний розвиток підлітків та юнаків. Сучасні моделі статевого виховання

Тема 6. Соціально-психологічні основи гендерної ідентичності

Концепції гендерної ідентичності. Проблема ідентичності особистості у психологічній науці. Гендерна ідентичність. Маскулінність, фемінність, андрогінність як гендерні властивості особистості.

Підходи до формування гендерної ідентичності. Етапи формування гендерної ідентичності. Види гендерної ідентичності.

Тема 7. Гендерна соціалізація, гендерні стереотипи та ролі

Загальні проблеми гендерної соціалізації. Основні інститути та агенти гендерної соціалізації. Роль гендерних стереотипів у життєдіяльності особистості. Гендерні стереотипи як соціально-психологічні феномени. Гендерні стереотипи в мові, ЗМІ та рекламі.

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

Тема 1. Предмет, історія й основні напрями диференціальної психології

Предмет диференційної психології. Завдання диференційної психології: науково-дослідні, діагностичні, корекційні. Теоретичне та прикладне значення диференційної психології, її зв'язок з іншими науками. Роль диференційної психології в діяльності практичного психолога. Методи диференційної психології: організаційні, емпіричні, оброблюючі. Близнюковий метод.

Тема 2. Методи диференціальної психології

Методологічні засади та психометричні основи диференціальної психології. Методи диференціальної психології. Прийоми і способи наукових класифікацій. Поняття психологічної норми. Індивідуальні, типологічні та групові відмінності. Раса, диспозиція, тип. Індивідуальність як інтегральне поняття диференціальної психології. Структура індивідуальності за Б. Ананьєвим, В. Мерліним, Е. Голубевою. Роль спадковості та середовища у формуванні індивідуальності.

Тема 3. Природа людської індивідуальності: організм, людина, особистість, індивід, індивідуальність

Взаємодія середовища та спадковості. Сучасне розуміння спадковості та середовища. Спадковість і середовище: найбільш поширені помилки. Людина як представник біологічного виду *homo sapiens*. Організм як тілесний чинник індивідуальності. Індивід як формально-динамічна характеристика особистості. Особистість – психологічний носій соціальних. Індивідуальність – інтегральна біопсихосоціальна характеристика людини. Диференціально-психофізіологічний підхід до проблеми детермінації індивідуальних відмінностей. Системна психофізіологія – новий погляд на природу індивідуальності. Спеціальна теорія індивідуальності.

Тема 4. Темперамент як інтеграційна основа індивідуальності

Індивідуальні характеристики: асиметрія півкуль і темперамент. Поняття церебрального домінування і домінування руки. Формування асиметрії в онтогенезі. Темперамент як властивість індивідуальності. Історія вчення про темперамент. Гуморальні, конституціональні і психологічні теорії темпераменту. Конституційні теорії темпераменту. Типи будови тіла та темпераменту за Е. Кречмером. Психологія конституціональних відмінностей за У. Шелдоном.

Факторні дослідження темпераменту. Факторне дослідження темпераменту Г. Ю. Айзенком. Темперамент і вища нервова діяльність за І. Павловим. Вивчення темпераменту у психофізіологічній школі Б. М. Теплова та В. Д. Небиліцина. Психофізіологічна школа В. С. Мерліна: біологічна основа, ознаки, властивості і типи темпераменту. Структура формально-динамічних властивостей за В. М. Русаловим. Дослідження взаємозв'язку властивостей темпераменту з властивостями нервової системи (В. Мерлін, Г. Айзенк, Е. Ільїн, В. Небиліцин та інші). Вивчення темпераменту у школі Яна Стреляу. Реактивність і активність як характеристики енергетичного рівня поведінки. Властивості темпераменту і особистісні якості.

Тема 5. Диференціація характеру

Місце характеру в структурі індивідуальності. Співвідношення характеру і темпераменту. Типології характеру. Поняття акцентуації характеру. Поняття психопатії та нормального характеру. Класифікація психопатій та акцентуацій характеру підлітків А. Є Лічко. Визначення понять акцентуації та психопатії. Теорія акцентуованих особистостей К.Леонгарда. Визначення поняття акцентуація. Типи акцентуацій темпераменту та характеру за К. Леонгардом. Теоретичні та емпіричні класифікації особистості і характеру. Особливості типологічного підходу у вивченні особистості. Достоїнства і обмеження психологічних типологій. Класифікація особистості О. Ф. Лазурського. Поняття про ендопсихіку та екзопсихіку. Психологічні типи за К. Г. Юнгом. Поняття про екстраверсію та інтроверсію. Психічні функції: мислення, почуття, відчуття, інтуїція. Раціональні та ірраціональні функції. Первинна, допоміжна та підпорядкована функції. Характеристика психологічних типів: мисленневих, почуттєвих, відчуттєвих, інтуїтивних. Поняття характеру у психоаналітичній традиції. Механізми психологічного захисту як найважливіший критерій психоаналітичної діагностики. Риса як психологічна категорія. Способи виділення рис. Теорія рис особистості Р. Б.Кеттелла. Модель Великої П'ятірки. Достоїнства і недоліки підходу з позиції рис.

Тема 6. Особистість і характер: типологічний підхід

Класифікація як науковий метод. Властивості і типи. Особистісні типи. Функціональна типологія: поведінкові стратегії індивідуальності. Психологічні типи К.Г. Юнга. Клініко-екзистенціальна типологія характеру. Психоаналітична діагностика Ненсі Мак-Вільямс.

Тема 7. Вступ до диференціальної психології здібностей.

Здібності в структурі індивідуальності. Два підходи у вивченні здібностей: особистісно-діяльнісний та функціонально-генетичний. Теорії здібностей. Співвідношення понять «здібності» та «якості». Здібності та академічна успішність. Структура і характеристики здібностей. Загальні та спеціальні здібності. Здібності, обдарованість, талант, геніальність. Теорії геніальності. 9

Уявлення про інтелект, його структуру та індивідуальні відмінності в інтелекті. Дослідження інтелектуальних здібностей. Теорії інтелекту. Дослідження взаємозв'язку показників загальних здібностей (пам'яті, інтелекту), академічної успішності із загальними властивостями ВНД та зі спеціально людськими типами ВНД (мислительним, художнім, середнім). Диференціальна специфіка феномену креативності.

Тема 8. Диференціальна специфіка феномену креативності

Феноменологія креативності. Проблема здібності до творчості. Концепція редукції творчості до інтелекту. Концепція взаємозв'язку креативності й інтелекту М. Воллаха і Н. Когана. Аналіз концептуальних підходів до креативності. На межі божевілля чи геніальність. Творчість як форма душевного розладу. Творчість як форма унікального самовираження. Обдарованість, талановитість, геніальність – у чому відмінність. Механізми креативності. Інтуїція як механізм творчості. Життєвий шлях творчої особистості. Портрет генія. Конструктивні тенденції індивідуальності. Креативність, її діагностика і можливість розвитку

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна:

1. Абрагам К.А. Нотатки про статеве виховання дітей у сім'ї. *Айболить*. 1993. № 3. С. 58–60.
2. Абраменкова В.В. Половая дифференциация и межличностные отношения в детской группе. *Вопросы психологии*. 1987. № 5. С. 70–77.
3. Ануфрієва Н.М. Психологія конфлікту: Навч. посібн. К.: Інститут післядипломної освіти КНУ, 2005. 101 с.
4. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Словарь конфликтолога: 2-е изд. СПб.: Питер, 2006. 528 с.
5. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание. Пер. с англ. М.: Прогресс, 1986. 422с.
6. Богатир О.П. Статеві позиція, як складова життєвої компетенції дошкільника. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. Збірник наукових праць Київ, 2002. Кн. 1. С. 219–225.
7. Бурлачук Л. Ф. Психодіагностика: учебник для вузов. СПб.: Питер, 2007. 352 с.
8. Вейнинггер О. Пол и характер. М.: Латард, 1997. 358 с.
9. Вихователю про психологію та педагогіку сексуального розвитку дитини: Науково-методичний збірник / за ред. Т.В. Говорун. К.: Інститут змісту та методів навчання, 1996. 168 с.
10. Вишнякова Н.Ф. Конфликтология: Учеб. пособ. - 3-е изд. Минск: Университетское, 2002. 318 с.
11. Волков Б.С., Волкова Н.В. Конфликтология: Учеб. пособ. М.: Академический Проект; Альма Матер, 2006. 384 с.
12. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. СПб., 2003. 384с.

13. Етичний кодекс практичного психолога.
14. Європейська соціальна хартія.
15. Загальна декларація прав людини.
16. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти.
17. Кондрашихина О. А. Дифференціальна психологія [Текст]: учебное пособие. К: Центр учебной литературы, 2009. 232 с.
18. Мандель Б. Р. Дифференціальна психологія [Текст]: модульний курс. М.: Вузовський учебник: Инфра-М, 2012. 313 с.
19. Марцинковская Т. Д. История психологии [Текст]: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва : Академия, 2003. 544 с.
20. Положення про психологічний кабінет.
21. Положення про Психологічну службу системи освіти України.

Додаткова:

1. Антонечко І. Психологія міжособистісних взаємин. *Психолог.* 2005. №28. С.42–47.
2. Антонова-Турченко О. Г. Поведінка людей у конфліктних ситуаціях. *Завуч.* 2002. № 19. 32 с.
3. Анцупов А.Я., Баклановский С.В. Конфликтология в схемах и комментариях. СПб.: Питер, 2005. 288 с.
4. Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учеб. для вузов. СПб.: Питер, 2007. 496 с.
5. Бандура А.М., Друзь В.А. Конфліктологія. Харків:Фоліо, 1997. 335с.
6. Райгородский Д. Я. Психология личности. Зарубежная психология. [Текст]: Хрестоматия / Д. Я. Райгородский, 2002. 512 с.
7. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній психології [Текст] : навч. посібник / В. В. Рибалка., 2006. 530 с.

Затверджено на засіданні кафедри психології та педагогіки розвитку дитини протокол № 2 від 24.09.2020 р.

Голова фахової атестаційної комісії

С. І. Семчук